

Wyrok z dnia 28 lutego 2001 r.

II UKN 245/00

Świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego pozostające w zbiegu nie tracą samodzielnego charakteru, mimo wypłacania ich w jednej kwocie.

Przewodniczący SSN Barbara Wagner Sędziowie: SN Beata Gudowska, SA Herbert Szurgacz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 28 lutego 2001 r. sprawy z wniosku Zyty K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B.B. o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 10 sierpnia 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w B.B. z 15 maja 1995 r. zostało przyznane Zycie K. prawo do renty w III grupie inwalidów z tytułu choroby zawodowej. W orzeczeniu Obwodowej Komisji Lekarskiej do spraw Inwalidztwa i Zatrudnienia wyznaczono termin badań kontrolnych na kwiecień 1997 r. Wnioskodawczyni nie zgłosiła się na badania mimo dwukrotnego wezwania w związku z czym decyzją z 1 września 1998 r. organ rentowy wstrzymał dalszą wypłatę renty, pozostawiając do dalszej realizacji wypłatę emerytury, którą wnioskodawczyni pobierała w zbiegu z rentą.

Wyrokiem z dnia 25 lutego 1999 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku-Białej oddalił odwołanie od wymienionej decyzji i przekazał odrębnym postanowieniem organowi rentowemu wniosek ubezpieczonej o wznowienie wypłaty wstrzymanego świadczenia.

W apelacji od powyższego wyroku wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie zasady niedziałania prawa wstecz przez zastosowanie jej do świadczenia rentowego,

przyznanego na podstawie ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.), przepisów ustawy z 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 100, poz. 461) oraz rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 8 sierpnia 1997 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy dla celów rentowych (Dz.U. Nr 99, poz. 612). Zdaniem skarżącej renta została jej przyznana na stałe. Przepisy, na podstawie których została jej przyznana renta, nie przewidywały renty okresowej. Za jej stałym charakterem przemawiało ponadto, że w związku z zachorowaniem na chorobę zawodową stwierdzono stały uszczerbek na zdrowiu oraz że renta była wypłacana łącznie z emeryturą jako jedno świadczenie. Wnioskodawczyni domagała się objęcia rozpoznaniem przez Sąd wniosku o wznowienie wypłaty renty.

Wyrokiem z dnia 10 sierpnia 1999 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach oddalił apelację. Sąd Apelacyjny podzielił dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne. W zakresie charakteru pobieranej przez wnioskodawczynię renty nie ma, zdaniem Sądu, podstaw do przypisywania jej charakteru świadczenia przyznanego na stałe. O stałym charakterze renty nie można wnosić z faktu pobierania jej w zbiegu z emeryturą. Nie przesądza o takim charakterze renty okoliczność przyznania wnioskodawczyni jednorazowego odszkodowania z tytułu stałego uszczerbku na zdrowiu na podstawie przepisów ustawy wypadkowej. Wreszcie, z przepisów ustawy z 28 czerwca 1996 r. zmieniającej ustawę o z.e.p., wynika, że do dotychczasowych inwalidów III grupy, mających wyznaczone kontrolne badanie stanu inwalidztwa, orzekanie w kwestii niezdolności do pracy następuje przy zastosowaniu znowelizowanych przepisów o niezdolności do pracy, w tym również dotyczących poddania się badaniu lekarskiemu oraz skutków nie poddania się temu badaniu bez uzasadnionych przyczyn.

W kasacji od tego wyroku skarżąca zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię przepisów ustaw: z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy, z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym (cyt. wyżej), przepisów zarządzenia Ministra Pracy, Płac i Polityki Socjalnej z 5 sierpnia 1983 r. w sprawie składu komisji lekarskich do spraw inwalidztwa i zatrudnienia (Dz.U. Nr 47, poz. 214 ze zm.) przez przyjęcie, że w świetle tych przepisów oraz treści decyzji ZUS z 15 maja 1995 r. sporna renta nie miała cha-

rakteru trwałego. Domagała się w związku z tym uchylenia decyzji organu rentowego z dnia 1 września 1998 r. i wznowienia „wypłaty świadczenia łącznego”, przyznania kosztów postępowania kasacyjnego, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu kasacji skarżąca wywodziła, że prawo do świadczenia w zbiegu wynika z art. 24 w związku z art. 25 ustawy wypadkowej. Przepisy te mają charakter szczególny w stosunku do przepisów poprzednio obowiązujących ustawy o z.e.p., wyłączają tym samym zastosowanie art. 102 ust. 1 ustawy o z.e.p. Przyznana wnioskodawczyni renta miała od początku charakter świadczenia stałego, w związku z czym nie miały do niej zastosowania przepisy ustawy z 28 czerwca 1996 r. zmieniające ustawę o z.e.p., ponieważ oznaczałoby to dopuszczenie działania prawa wstecz. Ponadto, skarżąca nie poddała się badaniu lekarskiemu z uzasadnionej przyczyny, polegającej na istnieniu przeświadczenia o stałym charakterze pobieranej renty wynikającym ze stwierdzonego 30 % stałego uszczerbku na zdrowiu oraz związanej z faktem, że nie została wezwana na badania kontrolne w terminie ustalonym przez KIZ, tj. w kwietniu 1997 r. Skarżąca zarzuciła również, że Sąd nie dopuścił wnioskowanych przez nią dowodów w postaci przesłuchania świadków oraz dowodu z opinii biegłego „na okoliczność wskazaną przez skarżącą”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (art. 393¹ pkt 2 KPC). Brak „zarzutu procesowego” powoduje, że ustalenia stanowiące faktyczną podstawę rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku należy uznać za niewadliwe i w związku z tym wiążące dla Sądu Najwyższego. W zakresie naruszenia prawa materialnego (art. 393¹ pkt 1 KPC) kasacja wskazuje ogólnie na „w szczególności błędną wykładnię przepisów ustawy z dnia 17 października 1991 r. (...) w zw. z ustawą z dnia 12 czerwca 1975 r. (...) oraz ustawą z dnia 14 grudnia 1982 r. (...), a także rozporządzenia (...) z 5 sierpnia 1983 r. ...” W związku z takim określeniem podstaw kasacyjnych należy wskazać, że Sąd Najwyższy wielokrotnie już wyjaśniał, że ich ujęcie w art. 393¹ KPC ma charakter abstrakcyjny dlatego też w każdej sprawie muszą być one przez wnoszącego kasację ściśle skonkretyzowane przez wskazanie, które przepisy ustawy (artykułu, paragrafu, ustępu) zostały naruszone, na czym to naruszenie polegało oraz jaki mogło mieć wpływ na wynik sprawy. Sąd Naj-

wyższy – działając jako sąd kasacyjny – nie może wyręczać stron ani nie jest uprawniony do samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów lub też stawiania hipotez co do tego, jakiego przepisu dotyczy podstawa kasacji (por. postanowienie SN z 26 września 2000 r., V CKN 1518/00, OSNC 2001, nr 3, poz. 39). W uzasadnieniu kasacji pełnomocnik skarżącej wskazał jednak na naruszenie przez Sąd Apelacyjny przepisów art. 18, 24 i 25 ustawy wypadkowej oraz art. 102 ustawy o z.e.p., podając na czym naruszenie to polegało.

Zdaniem pełnomocnika skarżącej naruszenie art. 18 ustawy wypadkowej polega na przyjęciu, że renta wnioskodawczyni nie miała charakteru renty stałej. Za stałym charakterem renty przemawia okoliczność, że orzeczeniem KIZ z 4 maja 1989 r. został ustalony stały uszczerbek na zdrowiu wnioskodawczyni w wysokości 30 % z tytułu choroby zawodowej i że z powodu tej samej choroby zawodowej została ona zaliczona do III grupy inwalidów. Zarzut ten nie jest trafny. Nie można stawiać znaku równości między uszczerbkiem na zdrowiu, ustalonym w celu przyznania jednorazowego odszkodowania z ustawy wypadkowej, a niezdolnością do pracy jako przesłanką prawa do renty. Trafnie wskazał Sąd Okręgowy oraz Sąd Apelacyjny, że orzekanie o stałym uszczerbku na zdrowiu oraz o niezdolności do pracy jest oparte na różnych kryteriach. Wynika to z różnej funkcji tych świadczeń. Ustalenie przez KIZ stałego uszczerbku na zdrowiu nie uzasadnia poglądu, że przyznana renta ma charakter renty stałej. Na marginesie można dodać, że skarżący nie dostrzegł, że wymienienie w art. 18 ustawy wypadkowej renty stałej i renty okresowej datuje się od 1997 r. jako konsekwencja zniesienia ustawą z 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 100, poz. 461) podziału na grupy inwalidów. W pierwotnej wersji, obowiązującej w dacie wydania decyzji przyznającej rentę inwalidzką, przepisy prawa ubezpieczenia społecznego nie przewidywały renty stałej. Wbrew twierdzeniu skarżącego, że orzeczenie KIZ ustalało trwałe inwalidztwo, w orzeczeniu tym została wyznaczona data badania kontrolnego przypadająca na kwiecień 1997 r.

Naruszenia przepisu art. 25 ustawy wypadkowej skarżący upatruje w przyjęciu przez Sąd Apelacyjny, że świadczenia pozostające w zbiegu zachowują swoją odrębność. Decyzja o przeliczeniu świadczenia w związku ze zbiegiem świadczeń ma ten skutek, że nie można oderwać żadnego z pozostających w zbiegu świadczeń od przeliczonego świadczenia. Powyższe wynika z art. 24 ustawy wypadkowej, który jest regulacją szczególną, wyłączającą zastosowanie art. 25 tej ustawy, odsyłającego

w sprawach renty inwalidzkiej nie uregulowanych ustawą wypadkową do przepisów ustawy o z.e.p.

Stanowisko to nie jest trafne. Decyzje organu rentowego w zakresie emerytur i rent nie mają charakteru konstytutywnego, lecz charakter deklaratoryjny, tzn. stwierdzają, że w związku ze spełnieniem przesłanek określonych w przepisach prawa ubezpieczony nabywa prawo do określonego świadczenia. Dotyczy to również decyzji o przeliczeniu wysokości wypłacanej emerytury i renty w związku ze zbiegiem tych świadczeń. Wpłata w jednej kwocie świadczeń pozostających w zbiegu nie oznacza utraty samodzielnego charakteru każdego z tych świadczeń. Nie ma żadnych podstaw do konstruowania jakiegoś rodzajowo odrębnego świadczenia o charakterze rentowym w postaci „świadczenia w zbiegu”, uregulowanego w sposób szczególny w art. 24 ustawy wypadkowej. Tym samym należy uznać za dowolne twierdzenie skarżącej o wyłączeniu w stosunku do wnioskodawczynie zastosowanie przepisów ustawy o z.e.p. oraz ustawy z 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym ze względu na to, że sprawa została uregulowana w ustawie wypadkowej.

Stosownie do art. 11 ust. 1 ustawy z 28 czerwca 1996 r. osoby mające ustalone prawo do świadczeń wskutek zaliczenia na podstawie przepisów dotychczasowych do (między innymi) III grupy inwalidów uważa się za częściowo niezdolne do pracy. Orzekanie w sprawach niezdolności do pracy tych osób w przypadkach, gdy osoby te mają wyznaczone kontrolne badanie stanu inwalidztwa następuje przy zastosowaniu przepisów art. 23-25 ustawy o z.e.p. Trafnie podkreślił Sąd Apelacyjny, że odesłanie to obejmuje również zasady i tryb orzekania o niezdolności do pracy zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 8 sierpnia 1997 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy, w tym mówiące o obowiązku zgłoszenia się na badanie lekarskie. W myśl art. 102 ust. 1 pkt 3 ustawy o z.e.p. wypłatę świadczeń wstrzymuje się, jeżeli osoba uprawniona do świadczeń nie poddała się badaniu lekarskiemu bez uzasadnionych przyczyn, mimo wezwania organu rentowego.

W kasacji skarżąca zarzuca naruszenie art. 102 ustawy o z.e.p. przez przyjęcie, iż nie było uzasadnionej przyczyny niepoddania się wnioskodawczynie badaniu lekarskiemu. Zarzut ten również nie zasługuje na uwzględnienie. Nie można bowiem uznać za uzasadnioną przyczynę niestawienia się na kontrolne badanie stanu inwalidztwa (niezdolności do pracy) subiektywnego przekonania ubezpieczonej, że korzy-

sta z renty „przyznanej bezterminowo”, zwłaszcza w sytuacji, kiedy przekonania tego nie uzasadniały działania podejmowane przez organ rentowy. ZUS dwukrotnie wzywał wnioskodawczynię na badania kontrolne, uprzedzając ją nadto, jak ustalił Sąd Okręgowy, a które to ustalenia podzielił Sąd Apelacyjny, że konsekwencją niestawiennictwa będzie wstrzymanie wypłaty renty.

Skoro kasacja nie zawiera usprawiedliwionych podstaw Sąd Najwyższy, w oparciu o art. 393¹² KPC, orzekł jak w sentencji wyroku.

=====